

NA HRANICKU V ČASECH DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Praha, nakladatelství Orego 2011, 139 stran

Pět let po vydání knihy *Země Moravské brány. Po stezkách historie* (2006) spatřila světlo světa další publikace vzešlá z okruhu kolem Josefa Haubelta (* 1932). Jako spoluautoři jsou tentokrát uvedeni Oskar Holinka, Jitka Kostecká, Marta Pavelková a Milan Sanetřík. Přestože není úplně přesně objasněna míra jejich autorské účasti, zdá se, že se omezila především na poskytnutí pramenné základny, o níž se posuzované dílo – slovy autorů monotematický sborník – opírá. Skutečným tmelem kolektivu autorů a patrně i hlavním (možná dokonce jediným) tvůrcem autorského výkladu, jenž se v textu prolíná s původními záznamy z pramenů (zejm. korespondencí, letáky a kronikářskými zápisky), však byl zřejmě Josef Haubelt, olšovecký rodák a bývalý vysokoškolský pedagog, známý veřejnosti zejména jako odborník na dějiny přírodních věd, osvícenství a českou historiografii 18. a 19. století (*Dějepisectví Gelasia Dobnera /1979/, České osvícenství /1986, 2004/, Kašpar Šternberg, přírodovědec a geolog /1988/ ad.).*

Nepříliš rozsáhlá publikace vzbuzuje oprávněně již svým názvem velká očekávání, že předkládá plastický obraz života v Hranicích a na Hranicku v období od počátku druhé světové války v září 1939 až do jejího konce v květnu 1945. Příklad recenzované práce ale potvrzuje, že zdaleka ne vždy platí latinské *nomen omen*. Dílo rozčleněné do šestatřiceti krátkých oddílů se totiž zaměřuje především na problematiku protinacistického odboje, konkrétně hlavně na osudy několika jeho aktivních účastníků: olšoveckého učitele a kronikáře Svatopluka Pazdery, lesníka Rudolfa Holinky z Hranic a Bohumíra Sanetříka, primáře hranické nemocnice z doby okupace a čelné postavy odbojové skupiny *Hnutí za svobodu*. Na tom by jistě nebylo nic špatného, pokud by však byl na obsah knihy a záměr autorů čtenář dopředu upozorněn alespoň formou podnadpisu na přední straně obálky, a ne až mezi řádky v kapitole *Čím je nám Hranicko*.

Zhodnotit předkládané dílo není vůbec snadné, vyřknout o něm jednoznačný úsudek pak takřka nemožné. Ocenění jistě zasluhuje myšlenka přispět k rozšíření znalostí o odbojových aktivitách v hranickém regionu během německé okupace. Kvitovat lze i zveřejnění řady dokumentů soukromé povahy, které – jak je autory výslovně zdůrazněno – byly doposud uloženy pouze v rodinných archivech. V tomto ohledu je práce bezesporu přínosná a cenná. Nutno však dodat, že podobně se lze vzhledem k pouze minimálnímu zpracování dějin Hranic a Hranicka uplynulého století vyjádřit téměř o každém díle pojednávajícím o některém z témat uvedeného časového úseku. Pokud je možné pozitivně hodnotit záměr autorů, volbu tématu i přetištění do nyníška nepřístupných pramenů, nelze totéž učinit o celkové koncepci díla, způsobu a formě zpracování vytčené problematiky, využití pramenné základny a relevantní literatury, prezentaci a interpretaci poznatků.

Vzhledem k tomu, že se jedná o práci popularizačního charakteru, není možné posuzovat ji pochopitelně jako odborný text se všemi požadavky na něj kladenými. Dílo kolektivu autorů okolo Josefa Haubelta však neobstojí zcela ani jako práce popularizační, která je určena širší čtenářské obci. Nepředkládá „běžnému“ čtenáři to, co by od podobných prací asi očekával: srozumitelný, čtivý a přehledně utříděný text, rozčleněný do logicky uspořádaného systému kapitol (sic!), po jehož přečtení získá odpovídající množství nových poznatků o daném tématu. Zůstane-li stranou obsahová stránka, lze za nepříliš uvážlivé považovat vysoký počet a způsob seřazení jednotlivých oddílů. Mnohdy zbytečné vyčlenění samostatných, navíc nesystematicky uspořádaných a nesourodých kapitol znesnadňuje plynulost četby, řádné utřídění informací a pochopení obsahu knihy jako celku. Výtkou z kategorie zásadních je absence úvodu v pravém slova smyslu. Právě zde by měl čtenář mimo jiné získat základní informace o koncepci díla, jeho

91 struktura a provázanosti kapitol. U podobně (až příliš volným způsobem, pozn. aut.) koncipovaných prací by pak měla být právě úvodu věnována zvýšená pozornost. Tedy pokud je alespoň záměrem autorů, aby se čtenáři dokázali v jejich díle orientovat. Počáteční kapitola *Čím je nám Hranicko?* funkci úvodu evidentně neplní. Místo toho obsahuje zbytečně komplikovaný výklad o vymezení Hranicka a stručný exkurz do dějin města Hranic a jejich regionu. Kdo by však očekával ucelený a vyvážený obraz o minulosti Hranicka, zůstane po jejím přečtení zklamán. Na jedné straně jsou zde opakovány notoricky známé události z dějin Hranic (peripetie s datací založení města a události z 16. 10. 1627), na straně druhé jsou znovu téměř zcela opomíjeny dějiny od poloviny 18. století. K této části si dovoluji ještě několik krátkých poznámek. Pokud se autoři rozhodli citovat z překladu falza donační listiny datované rokem 1169, bylo by minimálně etické uvést v seznamu literatury studii Ivana Kršky, z níž byl překlad citován. Podobné historické přehledy by navíc měly zůstat prosty přehnaných a nepodložených tvrzení (budování základů vojenského školství v Hranicích v letech 1856–1866, hranické gymnázium z roku 1912 jakožto jedno z nejkvalitnějších svého druhu ad.), o ničem nvyprávějících vsuvek o tom, kdo prošel „hranickým“ krajem, nebo faktografických nepřesností (umístění českého gymnázia v budově ve Zborovské ulici až od roku 1923/1924). Otázkou zůstává, proč nebyla – obsah ani pohled do seznamu literatury tomu alespoň nenasvědčují – pro obecnou charakteristiku dějin Hranic a jejich regionu využita některá novější díla z posledních let, např. *Osudové osmičky 20. století v Hranicích /2008/*, *Historie a současnost podnikání na Přerovsku a Hranicku /2009/*, popř. Nebeského shrnutí dějin Hranic v úvodu práce *Hranice /2007/*.

Vedle zpracovanějšího a především skutečného úvodu by práci prospělo její rozdělení do menšího počtu kapitol, jejichž název by zároveň korespondoval s předmětem jejich zájmu. Zbytečně a v rozporu s plynulostí četby je roztříštěn text o Olšovci, Rudolfu Holinkovi nebo Hnutí za svobodu. Dokladem toho, že ne vždy odpovídá název kapitoly jejímu obsahu, může být zase devátá kapitola. V nadpise avizovaného vylíčení událostí let 1945–1950 se zde totiž čtenář nedočká. Nezdarem skončila snaha o plynulé propojení autorského výkladu s přepisem pramenů, stejně jako ambiciózní pokus předložit čtenáři dílo, jež by v sobě propojilo mikro- a makrohistorický přístup. Autorům se nepodařilo splnit nesnadný úkol a včlenit „příběh“ obyvatel jednoho regionu do obecných historických souvislostí. Přejechod mezi mikrodejinami a makrooperspektivou není plynulý, nýbrž mnohdy násilný a v textu nevhodně situovaný. Při mikrohistorickém líčení nebyla navíc pozornost soustředěna na Hranice, popř. Hranicko, jak by se alespoň podle názvu díla dalo očekávat, ale na události a osobnosti spojené zejména s jedinou obcí Hranicka – Olšovcem. Pokud již akceptujeme takto redukováné pojetí Hranicka, lze jen stěží učinit totéž v případě výchozí pramenné základny, omezené s výjimkou pramenů osobní povahy pouze na obecní kroniku. Při zpracování výkladu o obecné historii nebylo využito nepřehledného množství prací, které jsou dnes k jednotlivým tématům zvoleného časového období k dispozici. Jestliže se nejedná o záměr, pak právě absence potřebné opory v odborné literatuře je příčinou řady nepřesných formulací, floskulí, nemístných zjednodušení a zobecnění a zcela, nebo částečně nepravdivých tvrzení. Zářnými příklady může být teze o dědictví „nemála problémů“ Československé republiky po období habsburské monarchie, startu druhé světové války na zářijové konferenci roku 1938 v Mnichově nebo o tom, že českoslovenští Němci „rádi a s nadšením podlehlí henleinovskému hnutí“. Přinejmenším značně diskutabilní je představení odsunu Němců z Československa v období mezi květnem a srpnem 1945 jako spontánního útěku, či vysvětlení „odvetných (násilných, pozn. aut.) opatření“ českého obyvatelstva vůči Němcům, kteří po válce opouštěli Československo, jako aktu odplaty za vraždy, jimiž se mstili Němci při svém odchodu. Demonstrací neznalosti základních historických fakt je zase tvrzení o odsunu Maďarů z Československa. Na rozdíl od německého obyvatelstva byl totiž odsun Maďarů z republiky na konferenci v Postupimi (červenec–srpen 1945) zamítnut, o čemž by se autor příslušně

části dozvěděl např. v pracích Štefana Šutaje, Dušana Kováče nebo László Kontlera. Není snad nemístný názor, že spíše než podání objektivního vylíčení dějinných skutečností a souvislostí, jak je v textu několikrát výslovně avizováno, se autorům recenzované publikace podařil mnohdy pravý opak. Jako pověstná červená nit se celým dílem prolíná subjektivní výklad. Je jistě výsostným právem každého autora podat vlastní interpretaci čehokoliv, avšak čtenář by na to měl být předem upozorněn.

Vůči práci kolektivu autorů kolem Josefa Haubelta lze mít i mnohé další „menší“ výhrady. V publikacích podobného charakteru a určených širšímu čtenářstvu by se neměly zřejmě vyskytovat expresivní výrazy typu prusáčtí žoldnéři či Habsburgie. Pokud ne všichni, tak přinejmenším většina čtenářů by jistě přivítala, kdyby výklad v jednotlivých oddílech byl kontinuální a uspořádaný, nikoliv asociativní až chaotický (viz např. kapitola jedenáct). Čtenář dychtící dozvědět se něco nového o Hranicku za druhé světové války by byl zase ochoten postrádat s předmětem práce nijak nesouvisějící propagační leták čtvrtletníku sdružení Volná myšlenka, nebo invektivy autora (autorů) vůči některým osobám či skupině osob (Eaglu Glassheimovi a „pseudonovinářům typu Ivana Motýla“). Za zcela nadbytečné je možné považovat zařazení fotografie, na níž Josef Haubelt přebírá roku 1982 diplom doktora věd. Rozpaky vzbuzuje rovněž pohled do seznamu použité literatury, resp. jeho výběru. Zdaleka ne všechny práce zde uvedené byly s ohledem na obsah knihy využity při koncipování textu a jejich zařazení do seznamu literatury se proto jeví jako zbytečné. Týká se to kupříkladu Haubeltovcových prací o osvícenství a W. A. Mozartovi /2006/, nebo statistické publikace Město Hranice v číslech /2004/.

Co říci na závěr? Autoři recenzované publikace si nepochybně zaslouží uznání za záměr rozšířit naše znalosti o dosud minimálně zpracované problematice. Oceněno by mělo být také přetištění řady dokumentů, které nebyly zatím nikde publikovány a nacházely se (zřejmě) jen v rodinných archivech. Možností, které dané téma skýtalo, ale bylo využito pouze minimálně. Posuzovaná práce proto bude sice příspěvkem k dějinám Hranicka v letech 1939–1945, avšak podstatně skromnějším než mohla být.

PETR KADLEC

Gustav Oplustil

ZA HUMOREM CESTOU NECESTOU

Praha, NAKLADATELSTVÍ XYZ 2009, 344 s.

Marta Rulfová

SLZY PRO TĚŠÍNSKO

Mohelnice, nakladem vlastním 2006, 152 s.

Josef Frajs

FACKOVANÍ ANDĚLÉ

Nakladatelství Petrklíč 2012, 336 s.

Knih věnovaných přímo Hranicím vychází v posledních letech spousta, dají se počítat na desítky. Ale na knihkupeckých pultech se objevují také memoáry, jejichž dějištěm byly Hranice jen po určitou dobu a většina autorova života se odehrála jinde. Rád bych dnes zmínil dvě z nich. Jejich autoři – oba dnes víc než osmdesátiletí – se dokonce z dob hranického působení znají.

Gustav Oplustil (*1926) prožil v Hranicích prvních dvacet let svého života. Bydlel s rodiči v domku čp. 592 v Nerudově ulici, absolvoval národní a měšťanskou školu a nastoupil do učení